

MIRJANA KOLUMBIĆ ŠĆEPANOVIĆ

Centar za zaštitu kulturne
baštine otoka Hvara
21450 Hvar

UDK: 75.049:929 Dulčić, I.

SLIKE IVE DULČIĆA S PRIKAZOM HVARSKE NOŠNJE

Petnaest dragocjenih slika s prikazom hvarske nošnje iz fonda kanonika don Jurja Dulčića, koje se čuvaju u Centru za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara, djelo su velikog hrvatskog slikara Ive Dulčića. Ovih petnaest tempera na papiru dopunjavaju do sada poznat slikarski opus Ive Dulčića temom iz folklorne baštine otoka Hvara, s kojeg su se Dulčićevi odselili u Dubrovnik, i dokazuju nikad prekinute slikareve veze s njegovim korijenima. Ujedno su izuzetno svjedočanstvo tradicijskog načina odijevanja na Hvaru, koji se, u godinama kada su slike nastale (1948.), bio već potpuno izgubio.

Istražujući tradicijski način odijevanja na otoku Hvaru i u tom kontekstu, ne slučajno, i fond don Jurja Dulčića, nemalo smo se iznenadili pronašavši slike s prikazom hvarske nošnje. Slike su bile čuvane u poziciji Mali fondovi Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara broj 16 b. Fond numeriran sa 16 a, b, c Malih fondova dio je ostavštine kanonika msgr. Jurja Dulčića iz Brusja (1875.-1957.). Kanonik don Juraj Dulčić bio je dugogodišnji župnik u selu Brusje nadomak Hvaru i kanonik hvarskog Kaptola. Bio je ne samo predani dušobrižnik svoje župe, već i vrijedan kulturni i znanstveni radnik i istinski domoljub. Autor je mnogih rodoljubnih i pobožnih pjesama, povijesnih osvrtâ te različitih rasprava i članaka od kojih su mnogi publicirani. Njegov plodan rad dokazuje opsežan arhiv koji se

čuva u župskoj kući sela Brusje i dijelom u Centru u Hvaru. Posebno velik bio je rad don Jurja na rječniku bruškog govora. Ono što je posebno zanimljivo iz širokog spektra interesa don Jurja jest njegov rad na istraživanju folklorne baštine Hvara (napjeva, plesova i nošnje). Štoviše, u uspomeni svojih suvremenika kao i onih koji su ga nadživjeli ostao je u sjećanju kao vrstan plesač koji je mnoge naučio starim hvarskim plesovima. Srećom, rad na istraživanju tradicijskog načina odijevanja na otoku Hvaru, koji je vodio dr. Niko Duboković Nadalini¹, rezultirao je preciznim likovnim prikazom muške i ženske nošnje, i to u nekoliko varijanti. Govorimo o 17 slika koje su bile pohranjene u Malim fondovima, ali sa sigurnošću možemo tvrditi da ih je bilo i više, jer posjedujemo i tri fotografije (dvije iste ženske nošnje i jedne muške nošnje tzv. "po bokešku") iz fototeke Centra. Nažalost, nismo uspjeli pronaći originalne crteže u tehnici pastela s kojih su 1948. godine snimljene ove fotografije². Don Juraj Dulčić je shodno izvorima iz arhiva dr. Dubokovića u Jelsi dao nacrtati izgled hvarske nošnje i sve njene oblike. Dr. Duboković je pak svoje istraživanje obradio u radnji "Pokušaj rekonstrukcije načina oblačenja na otoku Hvaru"³.

Ovim obradama dobili smo nezaobilazan izvor za poznavanja i osnov za dalja istraživanja i analizu tradicijskog načina odijevanja na otoku Hvaru, posebno u njegovoj zadnjoj fazi iz druge polovice 19. st., nakon čega se kao tradicija gotovo potpuno ugasio i prešao u građanski stil.

Od 17 slika 15 je tempera na papiru, a dvije su skice u olovci. Crteži su napravljeni po drvenim figuricama koje je izradio samouki kipar Josip Makjanić (1837.-1929.) iz Svirača na otoku Hvaru⁴.

Jasno nam je dakle zašto se u ostavštini don Jurja Dulčića nalaze ove risarije, kako je do njih došlo i zašto. Ostaje zaključiti tko je njihov autor, kome je to don Juraj diktirao što narisati, koje točno boje upotrijebiti za pojedine djelove muških i ženskih odijela, kakve uzorke materijala narisati, koje ukrase, nakit i oblik frizure naznačiti, jer upravo je sve to do tančina promišljeno i obrađeno na slikama, prema tada još postojećim dijelovima odjevnih predmeta i nakita, po starim fotografijama i sjećanju starijih otočana.

Srećom, i sam odgovor nam je nadohvat ruke, razvidan i prilično jednostavan, a daje nam ga prvenstveno koloristička gama risarija, ekspresionistički rukopis

autora i bliska rodbinska veza don Jurja Dulčića s velikanom hrvatske suvremene umjetnosti, slikarem Ivom Dulčićem.

Ivo Dulčić rodio se u Dubrovniku 1916. g. od oca Antuna i majke Margarite (rođene Miličić), oboje težaka iz Brusja na otoku Hvaru koji su se preselili u Dubrovnik da bi svojoj brojnoj djeci omogućili bolji život. Antun Dulčić je brat don Jurja Dulčića preko kojeg je i Antun, a potom posebno i mladi Ivo ostao u uskoj vezi s rodnim zavičajem i baštinom otoka Hvara. Poznato je da je upravo mladi Ivo, posebno kao student, boravio na Hvaru, u Brusju ili u uvali Lozna i da je održavao uske veze sa stricem kojeg je još kao dječak na komadiću papira portretirao⁵. U već spomenutoj arhivi dr. Dubokovića pronašli smo iscrpno dopisivanje između dr. Dubokovića, don Jurja Dulčića, ravnateljice Etnografskog muzeja u Splitu gospođe Aide Koludrović i gospodina Ive Anzulovića iz Jelse, koje je vođeno tijekom 1948, 1949. i 1950. godine. Dokumentacija se odnosi na istraživanja terena u svrhu pronalazanja autentičnih odjevnih predmeta, opisa načina odijevanja dobivenih od starijih žitelja (posebno Jelse i njene okolice), razrada dobivenih saznanja, pa čak i polemike oko određenih pojedinačnih problematičnih detalja. Svaka od spomenutih ličnosti dala je svoj doprinos rasvjetljavanju te teme. Najznačajniji je rezultat ovako vođenog rada pronalazak nekoliko originalnih odjevnih predmeta u Pitvama kod Jelse koji se danas čuvaju u Etnografskom muzeju u Splitu (dva haljetka, jedan jelek i jedna pregača). Zatim prekrasni likovni "opis" svih varijanti hvarske nošnje od Ive Dulčića, te tekst N. Dubokovića: "O jednoj dalmatinskoj otočkoj nošnji", a potom i kompleksniji tekst istog autora: "Pokušaj rekonstrukcije oblačenja na otoku Hvaru".

Originalni primjerci nošnje koji se čuvaju u Etnografskom muzeju u Splitu bili su sve do nedavno jedini sačuvani originali s otoka Hvara. Potpisana je, međutim, u ljeto 1996. godine u Sv. Nedilji na Hvaru kod Line Zaninović pronašla prekrasni crveni "fuštan" iz polovice 19. st. Fuštan je od kupovne pamučne tkanine s utkanim bijelim prugama na dnu. Sašiven je tipično za vrijeme iz kojeg potječe, tj. sprijeda ravno šivan s "pjeta-ma" od dva prsta širine koje počinju od bokova. O struku je vezan "kurdelom". Kada govorimo o nepostojanju originalnih odjevnih predmeta onda mislimo na gornje

odjevne predmete, dok donjih odjevnih predmeta (i to upravo ženskih) još ima podosta u škrinjama. Među rubljem, posteljinom, zavjesama i stolnjacima, kao i pletenim pokrivačima za krevete može se naći primjeraka starih i do 150 godina s prekrasnim rukom pletenim čipkama, izvezenim monogramima, kao i još arhaično sašivenih košulja. Činjenica je da je sačuvano uglavnom žensko rublje (od muškog rublja može se pronaći tek koja košulja i to uglavnom ona s uskim okovratnikom) nije neobična, stoga što su upravo žene pri spremanju otpremine za udaju izrađivale i spremale rublje i to čuvale u svojim škrinjama, a nerijetko i prenosile na nasljedstvo svojim kćerima. Muška nošnja kao ni rublje nije zahtijevala posebnu obradu i ukrašavanje, više se trošila pri grubom radu na polju i na moru, te se pri prihvaćanju građanskog načina odijevanja i lakše odbacila.

Neposrednu potvrdu autorstva predmetnih umjetnica s prikazom hvarske nošnje nalazimo u pismu dr. Dubokovića, naslovljenom iz Zadra 12. rujna 1949. godine Narodnom etnografskom muzeju u Splitu. To je u biti izvješće ravnateljici muzeja o završenom tekstu o jelšanskoj nošnji, pri čemu Duboković žali što nije bio u mogućnosti dostaviti i naručenu skicu nošnje po izvršenoj obradi, a koju je osobno naručio kod splitskog kazališnog scenografa g. Rudolfa Bunka. Koliko smo uspjeli doznati iz kasnijih pisama, ove skice nikad nisu bile učinjene. Međutim u gore spomenutom pismu dalje čitamo: "*Prilažem osim toga fotografije skica u pastelu muškarca i žene (načinjene po uputama Msgr.-a don Jurja Dulčića od njegovog nećaka mislim Dulčića također), a predstavljaju rekonstrukciju nošnje "po bokešku", o kojoj se govori u mom pismu*". Istu fotografiju našli smo i u fototeci Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara s nadnevkom "*juni 1948*" i tekstom na poledini: "*Fotografski snimak skice narodne nošnje hvarske iz zadnje polovice 19. v. koja se nalazi u posjedu don Jurja Dulčića na Hvaru te je po njegovim uputama naslikana*".⁶

Druga je fotografija ženske nošnje, one svečane, (dviije) s legendom: "*Po skici don Jurja Dulčića u Hvaru - snimio fotograf Benčić u junu 1948. g.*" Na kopiji iste fotografije napisano je rukopisom don Jurja: "*Ženska narodna nošnja na otoku Hvaru (i u gradu Hvaru) koja je trajala do druge polovice 19. vijeka*". Pandan fotografiji pastela s prikazom ženske nošnje, gotovo indentičnu

sliku, nalazimo i među slikama u temperi. Slika muške nošnje "po bokešku" također postoji među risarijama, iako malo drugačijeg stava. Naime, pastel prikazuje stasita muškarca lagano okrenutog ulijevo te izgled prednjeg dijela nošnje, dok slika u temperi prikazuje istog brkatog muškarca s leđa. Ovo samo dokazuje da je i pastel i tempera dijelo istog autora, jer je tako u dvije tehnike i dva položaja tijela muškarca postigao bolji i cjelovitiji opis iste nošnje, koja je jednako živopisna i sprijeda i straga.

Utvdili smo dakle da su slike Ive Dulčića s prikazom hvarske nošnje nastale 1948. godine (godine početka istraživanja načina odijevanja na otoku Hvaru).

Ivo Dulčić studirao je od 1941. do 1946. godine, nakon čega odlazi na Lapad i tu u svom domu slika brojne potrete svojih ukućana, prijatelja i poznanika. To je vrijeme takozvanog intimističkog Dulčićevog slikarstva, koje je izvjesna akumulacija likovnih iskustava prije njegovih prvih izlazaka pred javnost (izložbe 1948. i 1950. g.) Ovaj period Dulčićeva slikarstva karakterizira smirivanje boja (u kojima prevladava vinsko crvena, smeđa, plava i zelena). Kompozicije su jednostavne, izraz sažet, boje zatamnjene. Portreti su slikani sumarno, izraz postizavan bojom pun je nekog unutarnjeg (ekspresionističkog) naboja u kojem "boja pogleda" ili tek ovlaš naslikane usne govore sve o portretiranoj ličnosti. I dok su lica (više tipovi) sumarno meki, ruke su gotovo shematizirane, tvrde i nedorađene, što u prikazima hvarske nošnje koju nosi otočki čovjek ima neku znakovitu simboliku. Sve ove karakteristike nalazimo u spomenutih petnaest slika. Nesumnjivo je da je Dulčić boravio kod strica u Brusju ovih lapadskih godina i da je upravo 1948. godine izvršno poslužio don Jurju u oživotvorenju njegovih saznanja o načinu odijevanja starih Hvarana, što je na našu sreću učinio veoma pedantno, likovno nadahnuto, štoviše u skladu s njegovim unutarnjim likovnim nabojem. Svakoj je nošnji sukladno njenom tipu prilagodio i osobu koja je nosi. Svečanu žensku nošnju, na primjer, nosi mlada djevojka skladne građe, profinjenog lica i smjernog držanja, sa savršeno uređenim oglavljem kako i dolikuje mladoj djevojci pod prozračnim velom koji naznačuje njenu dob pred udaju. Radnu je odjeću preko koje se ogrtao kožuh od ovčjeg runa naslikao na starcu bijele brade sa štapom, što odgovara dobi čovjeka u poznim godinama koji kao pastir doprinosi domaćinstvu. Neodoljivo nas,

pak, privlači portret starice koja u svečanom ženskom ruhu udane žene sjedi na stolici, smireno pozirajući. Ovdje smo sigurni da se radi o portretu, možda bake? koja pognjivo uređena pozira svom omiljenom unuku. I tako redom. Svaki je prikaz nošnje ujedno i jedno lice iz susjedstva, jedna fizionomija ukorijenjena u svoj tradicijski ambijent, jedna priča. S ovih petanest slika Dulčić je, vjerojatno najviše zbog poticaja svog strica, ali ipak u duhu svoje osobnosti kojom je i sam bio duboko ukorijenjen u svoju baštinu i nasljeđe prošlosti, izuzetno doprinio da se za budućnost zabilježi vrsta, oblik, bogatstvo i raznolikost hvarske narodne nošnje, u svim njenim oblicima, razlikama i tipovima i na taj način dao izuzetan doprinos etnokoreološkoj znanosti Hrvatske.

I što je još važnije, atribucijom ovih slika velikanu naše suvremene umjetnosti dopunili smo njegov bogati slikarski opus s do sada nepoznatih petnaest slika.

ETNOKOREOLOŠKA ANALIZA SLIKA IVE DULČIĆA

Mladić u odijelu s crvenom "beritom"

Dimenzije: širina 12,5 cm, visina 23,7 cm

Muško odijelo iz zadnje faze tipičnog načina odijevanja, dakle iz sredine 19. st. Odijelo je pariško plave boje i od laganog materijala, pa stoga pretpostavljamo da je namijenjeno izlasku "za od sveca", šetnju, odlasku u crkvu ili na zabavu.

Hlače mediteranskog, odnosno levantinskog tipa šiireg su kroja i sežu do ispod koljena, gdje se sužavaju. Rasporak nogavica s vanjske strane potkoljenice vezan je žutom ukrasnom trakom "kurdelom". Prednji dio hlača šivan je po po mornarsku s dva rasporka koja se vezuju kurdelom, a kasnije kopčaju "botunima" (dugmetima).

Haljetak - "jaketa" je ravnog kroja. Seže do ispod bokova. Iste je boje kao i hlače te stoga govorimo o odijelu. Ima duboki "V" izrez na prsima i plitki okovratnik. Haljetak ima urezane džepove, lagano paspulirane tamnijom tkaninom kao obrub haljetka. Ispod haljetka jedva se nazire "pos" - široki pojas koji pridržava hlače. Bijela košulja ispod haljetka tipičnog je kroja s ušivenim okovratnikom.

Na glavi mladić ima tipičnu levantinsku kapu u obliku tuljca, tzv. "velu beritu" crvene boje s crnom kitom na dnu. Ovakva je berita tipičan dio nošnje Sredozemlja i

*Mladić u odijelu
s crvenom "beritom".*

snimio: Zdravko Fističić 1997.

sastavni je dio muške nošnje. Obično je pletena od plave, modre ili crne vune u obliku čarape, s time da tuljac, koji je mogao služiti za čuvanje sitnog novca ili duhana npr., pada na lijevo rame. U ovom primjeru crvene boje jer se radi o odijelu mladića.

Mladić na nogama ima bijele vunene čarape i crne zatvorene cipele s đonom od sirove kože.

Preko desnog ramena ovješena je smeđa torba.

Mladić je postavljen na blijedo - sivu podlogu. Likovni izraz je sumaran i jednostavan, ujednačene plave boje odijela i sa sasvim skicozno naslikanim licem s brkovima.

Starac u "putnoj" odjeći sa štapom

Dimenzije: širina 16 cm, visina 32,5 cm

Crtež na bijeloj podlozi fino nijansiranim tonovima plave boje postiže volumen korpulentnog starijeg muškarca u čistom kontrastu s podlogom.

Čovjek nosi široke kratke hlače, koje sežu tek nešto malo ispod koljena gdje su usko podvezane. Takvim tipom slične na hlače također mediteranskog tipa tipične za dubrovačko područje, ali s izraženijim utjecajem Istoka. Duge i uske, u ovom slučaju tamne čarape (dokoljenice) podvučene su ispod hlača. Preko košulje navučen je tamno-plavi prsluk "jelek" (oplećak) zakopčan ukoso prema desnoj strani prsiju s nizom svijetlih toka. Iznad je duži modri haljetak. Preko lijevog ramena prebačen je svjetliji kaput (kratki korporan - kaban). Na glavi je teška modra kapa levantinskog tipa "vela berita", a u ruci visok štap kakav nose putnici ili pastiri.

Ovo odijelo nema karakter tipičnog hvarskog odijela već u sebi nosi primjese dubrovačkog područja, pa smo skloni mišljenju da se radi o putnom odijelu koje je na otok bilo doneseno i zasigurno korišteno kod određenog sloja ljudi (trgovci), ali kao stalan oblik muškog odijela nikad nije bilo asimilirano. Zato smo ga i nazvali "putnim odijelom". Crtež bojom, iako skromnog likovnog raspona, ima odliku znalačke crtačke ruke, fin volumen i snažnu dinamiku.

Starac u radnoj odjeći s kožuhom

Dimenzije: širina 13 cm, visina 23,5 cm

Stariji muškarac nosi tipične "hvarske" kratke hlače do ispod koljena, tamnomodre boje, i haljetak iste takve boje preko bijele košulje ušivenog okovratnika. Ispod haljetka starac nosi crveni prsluk "jelek" koji se kopča sprijeda. Širok svijetlocrveni "pos" na vodoravne pruge omotan je oko struka preko hlača i prsluka, što po načinu nošenja pasa i boji prsluka podsjeća na način odijevanja dubrovačkog primorja, odnosno predstavlja djelomični utjecaj Istoka u kombinaciji s tipično hvarskim odijelom. Preko svega prebačen je smeđi kožuh od ovčje kože bez rukava. Na glavi je obavezna "vela berita". Starac na nogama nosi vunene bijele čarape i opanke dinarskog tipa s kožnim potplatima i opletenim gornjim dijelom. Ovakova kombinacija odjevnih predmeta i načina oblačenja određenih djelova nošnje govori o živim vezama među regijama i donošenju pojedinih elemenata iz susjednih krajeva, što na otoku, koji je bio vezan morskim putovima sa svojom širom okolicom, nije nikakvo iznenađenje.

Slika malih dimenzija koloristički je bogatija od prethodnih. Tamnoplava boja odjeće na potpuno bijelom

podlozi stvara živ kontrast kojim daje naslutiti umjetnikovu strast prema boji, pogotovo u skladu s vinsko-crvenim prslukom. Koloristički ekspresionizam proširen je kožuhom toplih smećkastih tonova u rasponu od prljavo - žutih tonova naslikanih laganim valovitim potezima kista, čime se postiže mekoća i punoća materijala (ovčje kudravo runo). Lice starca je naslikano u jednom potezu, oživljeno umjetniku izgleda dragom bijelom bradom, koja ima određeni lirski prizvuk arhaičnog. Upravo se bradom lik izdvaja iz bezličnosti i kao da izvlači iz slikarevog sjećanja neku poznatu fizionomiju, ne kao portretnu crtu neke poznate ličnosti već kao zabilješku određenog tipa. Ovakav način prikazivanja lica prisutan je i na drugim slikama, posebno na onima koje prikazuju žensko poprsje.

Muškarac u dugom kaputu

Dimenzije: širina 10,5 cm, visina 27,7 cm

Muškarac u dugačkom smeđem kaputu koji seže gotovo do gležanja očigledno je spreman za nedjeljni zimski izlazak. Kaput s visokim okovratnikom straga ima prostranu kapuljaču. Prednji dio kaputa obrubljen je širokom crvenom trakom od fine tkanine (skrleta - čohe). Dugačak i udoban kaput od stupane vunene tkanine veoma je rasprostranjen po cijeloj jadranskoj zoni. Nose ga muškarci za zaštitu od vjetra i kiše pri radu na kopnu i moru, ali i za izlaske. U siromašnijim sredinama šivan je i od kostrijeti (predena kozja dlaka). Nosio je razne nazive: kaban, korporan, kapot i sl. Na Hvaru udomaćen je naziv "kapot" ili "korporan". Kaput na našoj slici nosi naziv "salonić" (koji dr. Duboković bilježi još uvijek u upotrebi u vrijeme 1950 ih godina kada je pisao svoj tekst o nošnji). Naziv dolazi od Soluna - grada onda u Turskoj - odakle vjerojatno potječe, makar smatramo da je moguće prije nazvan po svojoj namjeni za izlaske ("salonski"). Ispod kaputa su duge hlače također smeđe boje, koje se sužavaju prema gležnju. Smeđa boja je u odnosu na omiljenu plavu i modru boju muškog odijela rjeđa, ali se ipak upotrebljavala. Duljina hlača ukazuje na zadnju fazu otočke nošnje, očigledno na drugu polovicu 19. st. kada se nošnja skroz približava, sve više prisutnom, građanskom načinu odijevanja a potom izumire, ali se još uvijek koriste njeni najtipičniji dijelovi kao: "vela berita", "pos", bijela košulja s ušivenim okovratnikom. Plavi prsluk koji

se vidi ispod kaputa ukrašen je zlatnim vezom, što potvrđuje svečani karakter nošnje, iako se načelno muški prsluci nisu ukrašavali, pa je vjerojatno i ovaj uvezen gotov. Ono što je (uvjetno rečeno) novo jest modra, vjerojatno plišana uska traka vezana oko vrata. Ovu ukrasnu traku kao preteču kravate u kontekstu razvoja muškog načina odijevanja na otoku Hvaru prepoznajemo kao recidiv omiljene marame koju su muškarci nosili savijenu i vezanu oko vrata (u radu zasigurno kao zaštitu od znojenja), a u svakodnevnom odijevanju kao sitan ukras. Prsluk je zajedno s hlačama omotan širokim svilenim pasom narančaste boje s vodoravnim prugama. Crne cipele su građanskog tipa - škarpuni (škarpete).

Korpulentan muškarac dostojanstvenog držanja ogrnut kaputom tople smeđe boje ispunja gotovo cijelu površinu slike na tamno sivoj podlozi. Autor se posvetio vjernom prenošenju muškog odijela u ograničenoj, smirenoj skali boja ravnih poteza kista, s finim i umjerenim naglaskom bijele boje košulje. Lice ozbiljnog brkatog muškarca sigurnog u sebe ponovno ima notu prepoznavanja tipa muškarca dalmatinskog podneblja.

Starac u korporanu

Dimenzije: širina 12,7 cm, visina 23,5 cm.

Snažna figura starijeg muškarca ogrnutog teškim ogrtačem od kostrijeti tamno-smeđe boje, naslikanog u poluprofilu. Figura dominira na bijeloj podlozi. Ogrtač s rukavima i kapuljačom primjeren je vjetrovitom podneblju otoka gdje se dugo kao jedina zaštita od kiše koristio ovakav ogrtač. Prema dr. Dubokoviću kišobrani na otoku nisu bili baš popularni, što je i razumljivo za podneblje u kojem kiša uvijek dolazi s vjetrom pa kišobran baš i nije od velike koristi. Starac nosi kratke hlače do ispod koljena, bijele vunene čarape i cipele od sirove kože i tvrdog gumenog potplata (gudiće). Na glavi je vela berita. Starac kao da pogledom preko duge bijele brade izražava strogost, umor, zabrinutost.

Muškarac u nošnji tzv. "po bokešku"

Dimenzije: širina 15 cm, visina 31,5 cm.

Slika je nešto većih dimenzija od prethodnih. Prikazuje muškarca s leđa, nacrtanog čvrstim potezima na debljem namazu sive podloge na kojoj se prate potezi kista kao i na prethodnim slikama. Metalno siva podloga

*Muškarac u nošnji
tzv. "po bokešku".*

snimio: Zdravko Fističić 1997.

otvara snagu crne boje hlača i mornarsko - plave boje jakne. Kromatski efekt pojačan je visokim, izrazito bijelim pamučnim dokoljenicima. Ovakvo muško odijelo na otoku se popularno nazivalo "po bokešku", kako veoma slikovito i, mislim, ispravno navodi dr. Niko Duboković Nadalini u već spomenutoj studiji o hvarskoj nošnji. Široke crne hlače mediteranskog tipa različite su od prije spomenutih levantinskih kratkih hlača kakve se nose na Hvaru, ali i na nekim drugim jadranskim otocima, npr. na Krku. Veoma su široke i svom širinom nabrane u pasu, a veći dio nabora prebačen je na leđa, što tvori bogato nabrani stražnji dio, tzv. "tur". Nešto su kraće i usko

podvezane odmah ispod koljena preko bijelih dokoljenica. Kod ovakvog tipa hlača vidljiv je istočnjački utjecaj, a udomaćio se u Konavlima i dubrovačkom primorju. Plava, kratka "dolama" - jakna, šivana uz tijelo, na leđima i rukavima ukrašena je zlatnim ornamentiranim vezom. U struku je zajedno s hlačama stisnuta visokim pasom narančaste boje sa svjetlijim vodoravnim prugama, očito od uvezene istočnjačke svilene ukrasne tkanine, koja je bila omiljena upravo za takve dijelove odjeće. Na glavi ima plavu levantinsku velu beritu, čiji "čarapasti" završetak ima nešto širi oblik nego ona koja se nosila na Hvaru. Lice čovjeka okrenuto poluprofilom odaje odlučnog tamnoputog muškarca u najboljim godinama. Na nogama nosi crne plitke cipele s četvrtastom kopčom, kakve nose u Kotoru. Opisu nošnje, dakle, potpuno odgovara pridjevak "po bokešku". Nošnja je kao cjelina donesena na otok zasigurno od nekog pomorca ili trgovca, koji ju je kao nešto novo, drugačije pa i raskošnije, nosio u svečanim prilikama kao dokaz statusne važnosti novog građanskog staleža koji se sve više etablirao u okviru otočke socijalne slike već od prije prisutnog procesa urbanizacije otoka, posebno grada Hvara i sve važnije Jelse.

Ovu nošnju prikazanu među tipičnim načinom odijevanja muškaraca otoka Hvara uzimamo kao gotov uvoz, koji je zadržavši pridjevak "po bokešku" zadržao i status stranog i rijetkog, nikad asimiliranog odijela.

Pribor za pušenje

Dimenzije: širina 17,5 cm, visina 12 cm.

Mala slika na crnoj podlozi vrlo rječito ilustrira dio muške "opreme". Tu je od kože sašivena vrećica za duhan vezana kožnom trakom. Zatim duhanski papir, komad sivog kremena i guba za paljenje cigareta, kao i kresivo - metalni ovalni predmet savijen u obliku prekinute ogrlice.

Zanimljivo je da niti u jednom prikazu muškog odijela nije naslikana kratka, uz vrat usko svezana marama koja se nosila uglavnom uz svakodnevnu mušku nošnju s kratkim hlačama, košuljom i prslukom, a koju u zapisima kazivača obično nalazimo.

Starica u dezeniranoj plavoj "saketini"

Dimenzije: visina 34,5 cm, širina 21,3 cm.

Najveća slika iz Dulčićevog fonda s prikazom hvarske nošnje, ujedno je po našem sudu i najkvalitetnija.

Starica u dezeniranoj plavoj "saketini".

snimio: Zdravko Fistonić 1997.

Starica je obučena upravo onako kako se mnogi otočani još danas sjećaju svojih baka. Gotovo obavezna duga modra suknja, sprijeda do bokova bez nabora - "pjeta", a od bokova složena u široke vertikalne nabore, najčešći je oblik i boja hvarske suknje - "kotule". Gornji dio je kratak, ravno krojen haljetak - "saketina", dugih rukava stisnutih u zapešću uskom "ošvicom". Saketina je nešto svjetlije plave boje od kotule i s nešto većim bijelim uzorkom. Sudeći prema bogatoj marami koja je prebačena i zataknuta na prsima o saketinu, oko vrata je završena okruglim vratnim izrezom bez okovratnika. Svilena bijela marama veoma je živog cvjetnog uzorka žuto-narančaste boje. Uz vrat je velik zlatni broš i lanac - "kadinela" s križem. Preko uredno složenih pletenica na tjemenu (omiljen i veoma čest način uređenja ženske frizure u jadranskoj etno-zoni) stavljen je fina crna marama vezana pod bradom. Marama na rubu ima fin bijel vezeni ukras. Zanimljivo je i znakovito da starica ne nosi pregaču.

Žena je očigledno spremna za nedjeljnu misu, što dokazuje skladno složene boje pojedinih djelova odjeće, veoma profinjene modre boje suknje i haljetka, te posebno svilen rubac oko vrata. Starica svježeg lica i finog smirenog izraza blage zamišljenosti djeluje blisko, upravo kako smo skloni zamišljati svoju baku.

Ujednačeni ali snažni kolorit ove slike, gotovo portreta, na potpuno bijeloj podlozi, s izrazitim toplim bojama marama i fino ekspresionistički obrađenim licem, ponukao nas je da već na prvom pogledu ovih slika pomislimo na Ivu Dulčića. Ima u njoj one prepoznatljive Dulčićeve modre boje "Bruških vala", iznenadnog "udara" ekspresionističke umjetnikove ličnosti koja se otkriva snažnim kolorističkim efektima, za koju mu upravo tamna otočka nošnja daje likovne mogućnosti.

Djevojka u svečanoj odjeći

Dimenzije: širina 12,5 cm, visina 31 cm.

Ova visoka uska slika djeluje gotovo kao minijatura. Na svijetlo-sivoj podlozi gradira se nekoliko nijansi svijetloplave boje, od plavo - bijelog vela boje dima na glavi, preko fine plave boje suknje i nešto svjetlije plave pregače, do jakne "čvrste" modre boje. I kao glavni ukras i odmak od plave boje, raskošna bijela svilena marama s crvenim uzorkom prebačena preko ramena i zadjevena o struk.

Svečana djevojačka odjeća fine duge uske "napjetane" suknje nježnoplave boje sa sitnim crvenim cvjetnim uzorkom upravo je idealno prikladna odjeći mlade djevojke, jednako kao i odmjerena modra suknja starice s prethodne slike. Iako se očito radi o nedjeljnoj odjeći, pregača se pojavljuje, ali kao ukras. To je tipična uska pregača "traversa" čija širina seže do bokova, zaobljenih rubova koji su opšiveni ukrasnom trakom crvenog cvjetnog uzorka, koja i bojom i vrstom ukrasa čini sa suknjom cjelinu.

Dugi modri haljetak seže do iznad koljena u svom stražnjem i bočnom djelu, dok je prednji dio dužine do struka. Očito se radi o gornjem zimskom odjevnom predmetu krojenom kao i kraći haljeci ženskog svečanog odijela. Sprijeda na prsima otvoren je dubokim "V" izrezom, što se vidi po načinu na koji je prebačena marama, ispod koje je vidljiva tanka blijedožuta košulja obrubljena tankim čipkastim ukrasom. Uz ovu odjeću djevojka nosi zatvorene crne cipele građanskog tipa. Raskošni nakit

*Djevojka u svečanoj odjeći
s kaputom.*

snimio: Zdravko Fističić 1997.

sastoji se od debelog lančića "kadinele" s velikim zlatnim križem optočenim biserima. Na ušima ima bogate zlatne naušnice s privjeskom. Djevojka profinjenog duguljastog lica ima kosu počešljanu na razdjeljak i skupljenu u pundu na zatiljku, pričvršćenu svilenim plisiranim ukrasom "cendolom" i nizom ukrasnih zlatnih igala. Nježnobijela "veleta" - veo prebačena je preko glave i seže do ramena. Veo označava mladu djevojku pred udajom, a možda čak i samu nevjestu. Velika bijela svilena marama

složena je na trokut i prebačena preko ramena te zataknu-
ta ispod prsiju u haljetak, na način kako se to radilo u
dubrovačkom primorju i u Splitu.

Ova svečana nošnja pripada građanskom tipu nošnje
središnjeg dijela jadranske zone (Dalmacije) i pokazuje
svu eleganciju hvarskog načina odijevanja u skladu s
kojim odjeća prati liniju tijela.

Ovakav stil odijevanja (uz manje razlike u kroju i
dužini haljetka) zasigurno je postojao i trajao na otoku od
18. st., sve do druge polovice 19. st. kada je zamijenjen
građanskim stilom. O tome nam svjedoče opisi odjevnih
predmeta iz popisa miraza ("dota") hvarskih nevjesta⁷.

Žena s crvenom maramom

Dimenzije: širina 16 cm, visina 27 cm.

Slika mlade, zasigurno već udane žene (što
zaključujemo po maramom pokrivenoj glavi) predstavlja
nešto drugačiji oblik ženskog odijevanja, također za
izlazak. Radi se o dvodijelnoj odjeći plavo-ljubičaste boje s
"napjetanom" suknjom sa sitnim crvenim uzorkom te
kratkim haljetkom. Jednobojni haljetak od nešto debljeg
materijala ravnog je kroja. Seže do iznad bokova. Sprijeda
je otvoren i zakopčan crnim "botunima". Zatvoren je do
vrata uskom polukragnom. Dno haljetka kao i orukavlje
opleteno je crnom vunom i na taj način stisnuto uz tijelo.
Kako u popisima odjevnih predmeta iz arhivskih "dota"
nailazimo na haljetak nazvan "englezina", što bi značilo da
se radi o odjevnom predmetu preuzetom iz Engleske, a
ovdje imamo haljetak na dnu opleten na način kako se
opliće popularni "blejzer" porijeklom iz Engleske, moguće
je da ovaj prikaz ilustrira upravo taj tip odjeće za koji u
popisima miraza nemamo opis pa ne možemo sa sig-
urnošću ni znati kakav mu je bio oblik. Preko ramena
prebačen je velik okovratnik kakav u Dalmaciji nazivaju
"marinera". Žučkaste je boje, a na rubovima je ukrašen
crvenom, bijelom i plavom ukrasnom trakom. Ovakav
okovratnik nije našiven na haljetak, već se prema želji
stavlja kao dopuna i ukras, odnosno zamjenjuje maramu.
Žena nosi dugačku "kadinelu" s križem na prsima, te
raskošni zlatni broš pričvršćen na haljetak ispod vrata.
Uredna frizura pokrivena je crvenom maramom vezanom
pod vrat, pa stoga zaključujemo da se radi o mladoj uda-
toj ženi.

Ovo odijelo datiramo u sam kraj 19. st., u vrijeme kad
nošnja pomalo odumire, stoga što je stilom jakne i

okovratnikom "marinerom" donekle atipično, ali još uvijek skladno i u okviru onog što možemo podvesti pod tradicijski način odijevanja.

Djevojka u odjeći "di mezza festa"

Dimenzije: širina 16,5 cm, visina 20 cm.

Odjeća nazvana "di mezza festa", u doslovnom prijevodu "za poluprazničku upotrebu", kako sam naziv kaže, nosila se za svečanije izlaske. Djevojka je prikazana s leđa

*Djevojka u odjeći
"di mezza festa",*

snimio: Zdravko Fističić 1997.

u visini torza do koljena. Na sebi ima bogato nabranu kotulu zelene boje i bijelu košulju širokih rukava, koji su na dnu ukrašeni finom bijelom čipkom. Čipka je čest ukras ženskih košulja i to na prsima, oko vrata i na orukavlju, bilo da je pletena ručno u kućnoj radinosti ili da se na košulju ušivala gotova kupljena čipka. Gotova čipka najčešće se uvozila iz prekomorskih zemalja. Ovakva finija košulja, za razliku od jednostavne bijele košulje ušivenog (stisnutog) rukava i ušivenog okovratnika kakva se nosila pri radu, primjerena je dakle odjeći za izlazak koju predstavlja slika. Iznad košulje je uski crni prsluk "jelek" (s finim detaljem spoja vezicom na

leđima po cijeloj dužini. Prsluci su uglavnom bili otvoreni sprijeda gdje su se vezivali vrpcom, a kasnije i zakopčavali kopčicama "onžulama". Po ovom je prsluku jasno da se isti način vezivanja pojavljivalo i straga. Način stezanja prsluka sprijeda i straga je pored ukrasne funkcije imao i veoma praktičnu ulogu. Naime, ovakvim vezicama prsluk se mogao usko priljubiti uz tijelo, ali i proširiti, pa je isti odjevni predmet mogao ženi koristiti kroz duže vremensko razdoblje i prilagoditi se širini tijela. Vrpce su najčešće bile crvene boje ili prilagođeni boji drugih dijelova odjeće, a njihovim zatezanjem postizavala se izraženija vitkost i elegancija ženskog tijela. Preko prsluka prebačena je fina bijela marama crvenog cvjetnog uzorka, koja je, barem prema ovim predlošcima, bila neizostavna. Djevojka u lijevoj ruci nosi malu pletenu košaricu koja slikovito opisuje prigodu za koju se nosi ova nošnja - svakodnevni izlazak na tržnicu. I naravno, uz uredno složenu frizuru - pletenice ovijene oko glave - djevojka nosi raskošne zlatne naušnice u obliku košarice kakve najčešće srećemo u splitskoj nošnji.

Ovaj oblik hvarske nošnje je po našem mišljenju ujedno i najviše hvarski, zbog najmanje uvezenih utjecaja stila šire regije. Osim toga, ovaj oblik nošnje je praktičniji od dvodijelnog odijela s prijašnjih prikaza, jeftiniji, pa stoga i pristupačniji širem sloju stanovništva, dakle i češće u upotrebi.

Pored prikaza ženskih nošnji u seriji se nalaze i 4 slike ženskih glava, rekli bismo portreta, koji načinom češljanja upotpunjuju sliku ženske "mode": način češljanja kose, ukrašavanja frizure, način nošenja marame, što je sve sastavni dio cjelokupnog viđenja onoga što je bitno u opisu tradicijskog odijevanja.

Djevojka u poluprofilu s pletenicom na zatiljku

Dimenzije: širina 19,3 cm, visina 22,9 cm.

Prekrasno naslikano oglavlje djevojke crne guste kose upletene u čvrste pletenice koje se na zatiljku savijaju jedna oko druge u elipsastom obliku. Kosa počesljana na razdjeljak po sredini glave, na način da malo prekriva uši i pletenicama tvori punđu na zatiljku, jedna je od omiljenih frizura žena u Dalmaciji, ali i na cijeloj jadranskoj obali. Kratka kosa bila je ne samo nemoderna već i znak lošeg ukusa, sve do onih "bubikopf" frizura čarlstonske mode s početka ovog stoljeća, koja je ukinula diktat duge,

uredno složene kose. Ovakva se frizura učvršćivala nizom ukrasnih ukosnica - igala s dekorativnim glavicama, kako je vidljivo i na našoj slici. Ukrasne igle za kosu bile su metalne, nerijetko zlatne ili srebrene s ukrašenim (također zlatnim ili srebrenim) glavicama filigranske obrade ili obrađenima granuliranjem. Glavice igala bile su ukrašene i dragim ili poludragim kamenjem. Djevojka na slici ima pletenice ukrašene plisiranom crvenom svilenom vrpcom zvanom "cendol", koji je uz pletenice učvršćen s dva niza od po četiri ukrasne igle zlatnih glavica. Radi se dakle o raskošno ukrašenoj frizuri djevojke iz bogate obitelji koja se pred udaju pokazuje u svoj raskoši svoje djevojačke opreme. "Cendol" - svilena plisirana vrpca najčešće crvene ili žute boje, tipičan je ukras ženskog oglavlja na Hvaru, te je osim dekorativne uloge imao i funkciju pridržavanja teških pletenica duge kose. Djevojka na ušima ima duge viseće naušnice "rećine" od zlata, u obliku košarica i fine granulirane obrade, omiljene na Hvaru kao i na cijeloj obali Jadrana. Kromatika ovog portreta, u kontrastu izrazito crne kose s upletenim žarko crvenim "cendolom", oživljena je bijeloplavom maramom većeg roza-cvjetnog uzorka te uz oker boju lica i žute boje zlatnog nakita čini veoma impresivnu, upravo Dulčićevu paletu snažno suprostavljenih boja.

Glava djevojke s crvenom maramom

Dimenzije: širina 22,8 cm, visina 27,6 cm.

Jednostavan portret mlade žene na brzopotezno naslikanoj metalno-sivoj podlozi prilično je plošan i naslikan ograničenim odabirom boja. Bijela boja košulje izvrsna je podloga jednostavnoj žućkastoj boji lica djevojke koja na glavi nosi crvenu maramu šarenog bijeloplavog apstraktnog uzorka, podvezanu ispod brade. Marama je vezana kao za rad ili za tek usputan izlazak, ali ipak iznad uredno složene frizure s pletenicama na tjemenu.

Glava žene s maramom vezanom "po dubrovačku"

Dimenzije: širina 20,8 cm, visina 24,7 cm.

Glave žena u crnom haljetku s vratnim izrezom na "V". Podignuta kosa prekrivena je velikom crnom maramom krupnog kariranog uzorka, očigledno od teške svile. Marama je složena na trokut tako da su dva njena kraka sa strane odignuta od lica i prebačena preko tjeme-

na gdje su sigurno učvršćena iglama za kosu. Ovakav način slaganja marame na Hvaru je sačuvan pod nazivom "po dubrovačku". Marame su najčešće na otok dolazile kupovinom u Dubrovniku, posebno one svečanije od fine svile s krupnijim uzorkom, pa su se stoga i nazivale "dubrovačke". Marame su najčešće bile izraženog cvjetnog uzorka, a mogle su biti pamučne ili svilene i raznih dimenzija. One veće složene na trokut nosile su se preko ramena kako je to bio običaj u nošnji dubrovačkog primorja ali i u Splitu, ili na glavi vezane na razne načine. Žena na našem prikazu ima viseće ovalne "rećine" od zlata s jednom zlatnom kuglicom "batom" na dnu. Oko vrata ima koraljnu ogrlicu složenu od sitnijih koraljnih prutića i s velikim zlatnim privjeskom u obliku srca. Koralji su omiljen nakit žena jadranske obale pa tako i otoka Hvara, gdje ih kao ukras spominje još Petar Hektorović⁸ u 16. st. Ipak u porodičnim ostavštinama danas se nailazi najviše na zlatni nakit s biserima, "madreperlom" i raznim dragim i poludragim kamenjem, dok se koralj zadržao najščešće kao "oko" na prstenju, naušnicama, broševima i privjescima za lančiče.

Ovaj, uvjetno rečeno, portret žene zrele dobi naslikan je nešto tvrđe od ostalih, čvršćim, masnijim i težim namazima boje. Lice nije onako sumarno obojeno kao dva prethodna. Nijansiranjem od okera do ružičaste postignut je nešto plastičniji dojam ali i određena tvrdoća lica, čime ova slika donekle odskače od ostalih.

Profil mlade žene s pletenicom

Dimenzije: širina 18,5cm, visina 22,8 cm.

Fini profil mlade žene lica naslikanog žutom akvarel - bojom najljepši je u nizu ženskih portreta. Djevojka ima preko čela uredno začešljanu kosu, s dvije bujne pletenice ovijene oko glave preko tjemena. To je bio najtipičniji način češljanja u Dalmaciji, omiljen i kod djevojaka i kod žena, kao primjer njegovane duge kose koja je bila i najljepši ukras žene. Djevojka nosi zlatne naušnice u obliku ovala, obrađene tehnikom granuliranja, s crvenim rubinom u sredini.

Ovim prekrasnim portretom završen je ciklus od 15 slika Ive Dulčića, rađenih uglavnom tehnikom tempere na papiru, ali su poneke slike rađene i u kombinaciji akvarela i tempere.

*Profil mlade žene
s pletenicom,*

snimio: Zdravko Fističić 1997.

Uz ove slike u opusu pronađenom u Centru nalaze se još i dva crteža olovkom, kojima su kao predložak poslužile dvije drvene figurice muškarca i žena u narodnoj nošnji od samoukog kipara Josipa Makjanića iz Svirača na Hvaru.

Slike Ive Dulčića, dosada nepoznat opus od petnaest slika, koji je dio slikarevog bogatog likovnog djela, otkrivene su u Arhivu Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara u poziciji Mali fondovi br. 16 a, b,c. Tematski predstavljaju tradicijski način odijevanja na otoku Hvaru. Slike su manjih dimenzija i risane su na običnom crtačkom bloku uglavnom u tehnici tempere. Značajne su stoga što su jedini risani dokument izgleda narodne nošnje otoka Hvara iz njezine zadnje faze - sredine 19. st.⁹ Ujedno su i važno otkriće i dopuna bogatog slikarskog opusa velikana hrvatske suvremene umjetnosti - Ive Dulčića¹⁰.

Slike pripadaju arhivu msgra Jurja Dulčića, strica slikara Ive Dulčića, župnika sela Brusje i kanonika hvarskog Kaptola, predanog dušobrižnika i plodnog kulturnog i znanstvenog djelatnika. Dio njegovog interesa u istraživanju zavičajne baštine bio je posvećen folklornoj

tradiciji plesa, pjesme, običaja i narodne nošnje. Istraživanje tada već gotovo zaboravljenog načina odijevanja na otoku Hvaru vodio je dr. Niko Duboković Nadalini - osnivač i ravnatelj Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara, zajedno s msgr. Dulčićem i ravnateljicom Narodnog etnografskog muzeja u Splitu, gospodom Aidom Koludrović. Rezultat tog istraživanja su predmetne slike nastale po detaljnim uputama don Jurja, te rad dr. Dubokovića: "O načinu oblačenja na otoku Hvaru".¹¹

Hvarska nošnja dio je cjelovitog nasljeđa jadranske etnografske zone unutar koje nalazi svoje mjesto po stilskoj ujednačenosti i autohtonoj različitosti koje je čine autentičnom.

Tradicijski način odijevanja na otoku Hvaru ne čine posebni materijali niti određena vrsta veza, ni specifični odjevni predmeti koji je oblače na strogo zadan način, već naprosto stil - specifičan mediteranski građanski stil koji je kroz vrijeme koje možemo pratiti (16. do 19. st.)¹² bio u biti zakašnjeli odraz europske mode istog vremena.

Ovakvo promišljanje karaktera hvarskog tradicijskog odijevanja na neki način isključuje pojam "narodne nošnje" u užem smislu i približava je pojmu "mode", jer moda jest stil odijevanja u određenom vremenskom razdoblju. Definicija pojma "narodna nošnja" jest tradicijski način odijevanja u sebe zatvorene, (uglavnom) seoske sredine, pri čemu se pridjev "narodna" dodaje stoga što se nošenje nošnje vezuje za širi, a time i siromašniji socijalni sloj stanovništva.

Međutim, upravo jadranska etnografska zona u kompleksnosti svoje zemljopisne izduženosti i otvorenosti različitim utjecajima, te prvenstveno povijesnim postojanjem urbanih središta, nužno proširuje taj pojam i na grad. Utjecaji koji su u ovu zonu dolazili iz njenog dinarskog zaleđa i njegovog krajnjeg juga s primjesama Istoka, zadržavali su se uglavnom u njenom kopnenom i ruralnom dijelu, dok su se prekomorski utjecaji iz Italije i Španjolske te srednje Europe asimilirali u priobalnim i otočkim gradovima. Na taj su način gradovi kao Split i Hvar stvorili svoj autentičan stil odijevanja, svoju nošnju, koju su njegovali i održavali (u Splitu npr.) do samog početka 20 st., dakle čak i duže od nekih seoskih sredina.

Na otoku Hvaru, gdje je proces urbanizacije započeo već u 16. st. i bio brže priveden kraju u Hvaru, Starom

Gradu i Jelsi nego u istočnom dijelu otoka, nošnja je u svim oblicima: onima za rad, polusvečane i svečane prilike - bila gotovo potpuno ujednačena kod svih socijalnih slojeva, upravo poštivanjem specifičnosti svog stila. Naravno da su u odnosu na imovinsko stanje imućniji mogli upotrijebiti skuplje i finije materijale i više nakita, što su vjerojatno i činili, no način odijevanja bio je isti i u gradu i na selu.

Upravo to nam potvrđuju slike Ive Dulčića, koje tretiraju razne životne dobi muškaraca i žena, različite tipove odjeće za različite prigode, pa i one uvezene modele koji su se kao strani elementi ipak nosili, ali u svima je sačuvan jedinstveni stil odmjernog elegantnog odijevanja.

Ovakav tradicijski način odijevanja na otoku Hvaru bio je uz manje promjene njegovan do samog kraja 19. st. kada se, kao i u drugim krajevima Hrvatske, pod pritiskom građanske mode napustio, ali srećom ne i zaboravio.

BILJEŠKE:

- ¹ Dokumentacija čuvana u privatnom arhivu Dr. Nike Dubokovića u kući Duboković u Jelsi. Fascikla: "Dopisivanje s don Jurjem Dulčićem, narodna nošnja na Hvaru".
- ² Fotografije snimio fotograf Benčić 1948. godine, označene s 35/471 i 36/471 (dvije fotografije istog predloška), Ex lib. N.A.D. Jelsa.
- ³ Pokušaj rekonstrukcije načina oblačenja na otoku Hvaru, Publikacija Historijskog arhiva broj 1, Split 1955.
- ⁴ Figurice muškarca i žene u nošnjama otoka Hvara izradio je samouki kipar Josip Makjanić iz Sviraca. Vjerodostojan je opis te nošnje, jer je autor umro u starosti od 92 godine, dakle i sam se mogao sjećati zadnje faze otočke nošnje iz sredine 19. st. Ženska figurica nosi tipičnu "napjetanu" suknju s pregačom i haljetak "s krilima", kakav je na očuvanom primjerku u Etnografskom muzeju u Splitu. Zanimljiva je frizura žene s dvije pletenice ovijene oko ušiju, što je jedan od načina češljanja pletenica, ne samo na Hvaru, već i u široj jadranskoj etno-zoni. Muška figurica nosi tipične levantinske kratke hlače i tzv. "velu beritu". Kod gornjeg dijela odjeće autor je napravio malu grešku, prikazavši kratki muški haljetak (do struka) s okovratnikom, vjerojatno pod utjecajem sve očitijeg prodora građanskog načina odijevanja koji je muški dio pučanstva brže prihvaćao nego ženski. Činjenica je pak da muška nošnja otoka Hvara, u obliku koji još nije podlegao drastičnoj promjeni prema građanskom odijelu, ima ušiveni okovratnik ("ošvicu").
- ⁵ Autorica teksta našla je u arhivu don Jurja Dulčića u Brusju portret don Jurja nacrtan na malom komadiću papira običnom olovkom, dosta nevjesto, što bi moglo značiti da je to još dječjački rad Ive Dulčića.
- ⁶ Fototeka Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara.
- ⁷ Mali fondovi Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara.
- ⁸ Hektorovićeve oporuka, Josip Vončina, Djela Petra Hektorovića, Stari pisci hrvatski, Zagreb 1986.

⁹ Mirjana Kolumbić, Iza škura - tradicionalni način odijevanja na otoku Hvaru, katalog izložbe, Hvar 1995.

¹⁰ Monografija Ive Dulčića, autora Antuna Karamana u izdanju Umjetničke galerije Dubrovnik, 1988, izuzetno opširno i kvalitetno obuhvaća i predstavlja život i djelo Ive Dulčića.

¹¹ Dokumentacija - kopija originalnog dopisivanja čuva se u CZZKB OH u Hvaru.

¹² Obradeno u katalogu "Iza škure" autorice teksta uz korištenje slijedećih tekstova:

Nevenka Bezić Božanić: Nekoliko podataka o odijevanju Hvarana u 16. st. Hvarski zbornik 6/78, str. 63., 1

Nekoliko podataka o dotama u Starom Gradu na otoku Hvaru, *Etnographica Dalmatica*, Split 1992, Etnografski muzej Split.

Mirjana Kolumbić Šćepanović

PAINTINGS BY IVO DULČIĆ DESCRIBING THE NATIONAL COSTUME OF HVAR

Summary

The authoress describes fifteen hitherto unknown paintings (tempera on paper) that on the basis of stylistic analysis as well as of that of archival sources are here attributed to Ivo Dulčić (1916-1975), outstanding modern Croatian painter who was by origin from the island of Hvar.

These paintings illustrate the national costume of this islands used till the end of the 19th c. and were painted in 1948., at the initiative of Rev. Juraj Dulčić, a Canon of Hvar and an eminent local folklorist, the painter's paternal uncle, who at that time was collaborating with Dr. Niko Duboković Nadalini in the research work concerning the traditional dress of the island.

The paintings were kept in the personal archives of Rev. Dulčić's, preserved at the Centre for the Protection of Cultural Heritage of the Island of Hvar (founded by Dr. Duboković).

The authoress demonstrates that these paintings are a valuable contribution to our cognition of the work of Ivo Dulčić and modern Croatian painting in general, as well as to the ethnochoreology of the island of Hvar.